

**Ed.**

**91. Frumvarp**

til laga um eignar- og notkunarrjett hveraorku.

(Eftir 2. umr. i Ed.).

1. gr.

Landareign hverri innan þinglýstra takmarka fylgir rjettur til umráða og hagnýtingar á hverum og laugum (jarðhita), sem á henni eru, þó með takmörkunum þeim, sem lög þessi tilgreina.

2. gr.

Nú liggja landamörk um hverasvæði þannig, að einhver hluti hveragufunnar og loftsins eða laugavatns liggur svo í landareign tveggja eða fleiri landeigenda, að ekki verður aðskilið, þegar hagnýtt er, og skal þá umráða- og hagnýtingarrjetturinn vera sameign þeirra.

Ef landeigendur verða ekki ásáttir um rjettindi til hagnýtingar, skal mat skera úr.

Nú vill einn eða fleiri hagnýta hvera- eða laugaorkuna, sem er sameiginleg, en aðrir ekki, og getur þá hinn eða hinir fyrri hagnýtt alla orkuna, svo sem væri hún öll í hans eða þeirra landi. Hinn eða hinir síðari eiga engar bætur fyrir orkuna, en hann eða þeir geta hvenær sem er síðar leyst inn sinn eða sína hluti, til þess að hagnýta þá sjálfir.

Óheimilt er hvera- eða laugareiganda að breyta að nokkru leyti farveg þess vatns, er hverinn þeytir trá sjer, eða atrenslu laugar.

### 3. gr.

Landeigandi má ekki undanskilja landareign sinni jarðhitarjettindi, nema með sjerstöku leyfi ráðherra. Kaup á slíkum rjettindum eru landkaup.

### 4. gr.

Landeiganda er rjett að hagnýta sjer hverri og laugar, eða ráðstafa þeim, eins og honum þykir best henta, sbr. þó 2. gr. Hann hefir rjett til að stifla frárenslu úr þeim, hlaða bakka um þau, gera garð um þau, ræsa fram ofanjarðar eða neðan, án þess hætta stafi af eða veruleg óþægindi fyrir umferð, eða spjöll á eign annars manns, sem ekki er skylt að hlíta samkvæmt sjerstakri heimild.

Skylt er landeiganda að girða umhverfi hvera og lauga, ef sjerstök hætta stafar af.

### 5. gr.

Óheimilt er landeiganda eða umráðamanni að spilla hverum eða laugum á landi sínu, hvort sem það er með ofaniburði, framræslu eða með öðrum hætti, nema það sje talið nauðsynlegt samkvæmt matsgerð, til varnar því landi eða landsnytjum.

### 6. gr.

Nú vill jarðeigandi ekki leggja neinn kostnað fram til hagnýtingar hveraorku á jörðinni, og er þá ábúanda heimilt að hagnýta hana á sinn kostnað, þó þannig, að hann spilli ekki jörðu að neinu leyti. Má því ekki byrja á verkinu, fyr en það hefir verið álitid af úttektarmönnum og þeir talið það rjettmætt.

Ábúandi á við burtför sína af jörðinni rjett á endurgjaldi fyrir kostnaði sínum, eftir sömu reglum og gilda um aðrar jarðabætur.

### 7. gr.

Ef hjeradsstjórn telur rjett að taka hveraorku einhverrar jarðar til almennra afnota í hjeradini, og fær til þess samþykki ráðherra, þá hefir hún rjett til að taka orkuna eignarnámi, þó þannig, að jarðeigandi eða umráðamaður hafi eftir nægilega hveraorku til nauðsynja sinna, nema hann óski heldur endurgjalds í peningum. Um eignarnámið fer að öðru leyti eftir lögum nr. 61, 14. nóv. 1917.

#### 8. gr.

Nú er hveraorka talin meiri en svo, að hún nægi jarðeiganda einum og hjeraðsbúum, eftir að fram hefir farið rannsókn sú, sem rætt er um í 10. gr., og hefir ríkið þá rjett til að taka hverina eignarnámi á sama hátt sem segir í 7. gr.

#### 9. gr.

Þegar búið er að taka hverina eignarnámi, sbr. 7. og 8. gr., eru landeigendur og leiguliðar á því svæði, sem orkan á að koma til afnota, skyldir að þola öll mannvirki, er af notkun leiðir, á löndum sinum og lóðum, svo og láta af hendi land og mannvirki og þola hverskonar afnot af landi, takmarkanir á umráðarjetti og óþægindi, sem nauðsynleg eru vegna framkvæmdar verksins, viðhalds þess og starfrækslu, gegn fullu endurgjaldi, sem ákveðið skal með mati, ef samkomulag næst ekki.

#### 10. gr.

Ríkið hefir rjett til að láta rannsaka hveraorku með borun eða á annan hátt, hvar sem er á landi hjer. Er landeigandi eða umráðamaður skyldur til að leyfa mönnum þeim, er ríkið gerir út í þeim tilgangi, óhindraðan aðgang að landareigninni. Verði landið fyrir einhverjum skemdum við rannsóknina, eða bíði landeigandi eitthvert tjón af henni, skal það bætt að fullu eftir mati, náist ekki samkomulag. Enga aðstoð er landeigandi eða umráðamaður skyldur að láta í tje við rannsóknina, nema fyrir fulla borgun.

#### 11. gr.

Um rafmagnsveitur eða rafstöðvar, sem jarðhita nytja, fer eftir ákvæðum vatnalaga, um raforkuver og veitur, og eftir ákvæðum laga nr. 7, 15. júní 1926, um raforkuvirki. Um hitaveitur fer eftir ákvæðum laga þeirra, er á hverjum tíma gilda um öryggi og eftirlit með verksmiðjum og vjelum, en að öðru likt og um vatnsveitur samkvæmt vatnalögum.

#### 12. gr.

Nú vill einhver annar en landeigandi eða umráðamaður bora eftir jarðhita, og sýnir að hann er þess megnugur, og skal hann þá fá leyfi til þess hjá lögreglustjóra. Í leyfisbrjefi skal tiltekið, á hvern hátt rannsókninni skuli hagað og hversu stórt svæði er látið af hendi. Skal miða það við, að leyfisbeiðandi fái nægilega stórt svæði til rannsóknar og væntanlegrar hagnýtingar með borun, án þess að vænta megi verulegra truflana frá borholunum utan svæðisins. Tiltekið skal í leyfisbrjefi, hversu nálægt mörkum svæðisins leyfshafi megi bora með tilliti til væntanlegra borana annara utan svæðisins. Skal lögreglustjóri í því efni fara eftir áliti ráðunautar ríkisstjórnarinnar.

Áður en leyfi er veitt, skal lögreglustjóri tilkynna landeiganda, að sótt hafi verið um borunarleyfi.

Sá, er borunarleyfi fær, öðlast einkarjett á leyfissvæðinu til jarðhitarannsóknar og forgöngurjett til virkjunar þeim jarðhita, er hann finnur, enda

greiði hann árlegt gjald til rikissjóðs, eftir því sem nánar verður tiltekið í leyfisbrjefinu. Fyrir leyfisbrjef skal greiða 200 krónur, er renna í rikissjóð.

Leyfishafi skal greiða fullar bætur fyrir átroðning, er landeigandi kann að verða fyrir, og þau óþægindi, er hann kann að baka öðrum með rannsóknnum sínum, eða með hagnýtingu jarðhitans. — Ef ágreiningur verður um endurgjaldið, skal úr því skorið með mati.

13. gr.

Leyfisbrjef til borunar eða forgangsrjett til borunar má ekki framselja nema með leyfi ráðherra.

14. gr.

Nú er borunarrannsókn lokið, og skal þá byrjað á hagnýting jarðhita innan ákveðins árafjölda, sem tiltekinn er í leyfisbrjefinu, þó aldrei síðar en innan 10 ára. Að öðrum kosti fellur forgangsrjettur leyfishafa til virkjunar jarðhita niður, og er þá hverjum heimilt að fá nýtt leyfi til borunar og hagnýtingar eins og segir í 12. gr. Við umsókn um borunarleyfi, ef fleiri eru, gengur hagnýting til almenningsþarfa fyrir, og umsókn hjeradsstjórna fyrir umsóknnum einstakra manna.

15. gr.

Til virkjunar jarðhita, sem borað hefir verið fyrir, þarf leyfi ráðherra, ef meir en 500 hestöfl (hreyfiafl) eru, og fara að öllu leyti með sem vatnsafl væri, eftir vatnalögum. Hitaveitur, sem fá jarðhita, er borað hefir verið fyrir, skulu háðar sama eftirliti og vjelar og eimkatlar á landi.

16. gr.

Ef borunarmanni er synjað um leyfi til virkjunar, af því hjeradsstjórn eða ríkisstjórn vill sjálf hagnýta orkuna til almennra þarfa, á hann rjett til að fá endurgreiddan allan kostnað, er leitt hefir af borunum hans, og eftir atvikum bætur eftir mati fyrir rjettindamissi.